

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДИМИТЪР И АНКА ДИМИТРОВИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 56753/00 г.)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

12 февруари 2009 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

12/05/2009 г.

Това решение може да претърпи редакционни промени.

По делото на Димитър и Анка Димитрови срещу България,
Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ
като Отделение в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,
Райт Марусте (Rait Maruste),
Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),
Ренате Йегер (Renate Jaeger),
Марк Вилигер (Mark Villiger),
Изабел Беро-Льофевр (Isabelle Berro-Lefèvre),
Миряна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska),

съдии,

и Клаудия Вестърдик (Claudia Westerdiek), *секретар на Отделението*,
след проведено закрито заседание на 20 януари 2009 г.,
се произнесе със следното решение, постановено на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 56753/00 г.) срещу Република България, подадена на 23 ноември 1999 г. пред Съда на основание на чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от двама български граждани – г-н Димитър Ангелов Димитров и г-жа Анка Василева Димитрова („жалбоподателите“).

2. Жалбоподателите са представлявани от г-н Т. Бороджиев и г-н И. Мазнев – адвокати, практикуващи в град София. Българското правителство („правителството“) е представлявано от своя агент – г-жа С. Атанасова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че са лишени от тяхната собственост в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 и чл. 6 от Конвенцията.

4. На 9 септември 2010 г. председателят на Пето отделение на Съда решава да изпрати уведомление за жалбата до правителството. Съдът решава също да разгледа едновременно допустимостта и съществуването на жалбата (чл. 29, ал. 3 от Конвенцията).

5. Жалбоподателите и правителството представят становища по допустимостта и по съществуването на делото (чл. 59, ал. 1 от Правилника на Съда).

6. Съдия Калайджиева, избрана по отношение на България, се оттежда от заседанието по делото (чл. 28 от Правилника на Съда). На 1 октомври 2008 г. правителството, в съответствие с чл. 29, ал. 1, б. „а“ от Правилника на Съда, информира Съда, че на нейно място ще заседава друг избран съдия, а именно г-жа Лазарова Трайковска.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

1. Жалбоподателите са родени съответно през 1942 и 1946 г. и живеят в град София.

8. През 1972 г. жалбоподателите закупуват от Община София тристаен апартамент с площ от седемдесет и четири квадратни метра, разположен в триетажна сграда в центъра на града. Апартаментът е станал държавна собственост по силата на национализацията, извършена от комунистическия режим в България през 1947 и следващите няколко години.

9. През ноември 1992 г. някои от наследниците на бившия собственик преди национализацията предявяват иск срещу жалбоподателите по чл. 7 от Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти.

10. Тъй като производството не е заведено от всички наследници на собственика преди национализацията, то касае само половината от апартамента на жалбоподателите. Производството приключва с окончателно решение на Върховния касационен съд от 26 май 1999 г.

11. Съдилищата установяват, че документът за собственост на жалбоподателите е нищожен, тъй апартаментът се намира на място, което е било определено за изграждане на сгради с повече от три етажа в съответствие с устройствения план на София от 1970 г. и приложимото законодателство забранявало продажбата на апартаменти в триетажни сгради, разположени в такива райони.

12. През 1998 и 1999 г. други наследници на собственика преди национализацията образуват производство срещу жалбоподателите по чл. 7 от Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти, като искат възстановяване на останалата половина на апартамента. Оказва се, че това производство е прекратено като неподадено в срок.

13. През 1999 г. жалбоподателите искат да бъдат настанени като наематели в общинско жилище. Това искане им е отказано, тъй като те все още притежават половината от апартамента.

14. През 2000 г. жалбоподателите освобождават половината от апартамента, която възстановените собственици започват да използват.

15. Жалбоподателите опразват целия апартамент през 2005 г., когато те и възстановените собственици продават техните съответни части от имота на трето лице. Жалбоподателите получават 70 000 евро (EUR). На неуточнена дата новият собственик разрушава сградата.

16. През 1998 г. жалбоподателите искат компенсаторни записи. На 17 април 2001 г. областният управител уважава искането и разпорежда да бъде назначен експерт, който да оцени стойността на имота. На 6 юни 2001 г. областният управител издава друга заповед за поправка на

очевидна грешка в първата заповед. Жалбоподателите не отиват в областната управа, за да получат новата заповед и производството очевидно е спряно.

II. ПРИЛОЖИМА ПРЕДИСТОРИЯ, ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

17. Приложимата предистория, вътрешно право и практика са обобщени в решението на Съда по делото *Великови и други срещу България*, № 43278/98, № 45437/99, № 48014/99, № 48380/99, № 51362/99, № 53367/99, № 60036/00, № 73465/01 и № 194/02, 15 март 2007 г.

18. Малко след постановяването на това решение, на 8 май 2007 г. правителството публикува Наредба за прилагане на чл. 7, ал. 3 от Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (Държавен вестник, бр. 37 от май 2007 г.). Наредбата дава възможност на лицата, които понастоящем притежават жилищни компенсаторни записи да получат плащане по номинална стойност от Министерството на финансите.

ПРАВОТО

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1 КЪМ КОНВЕНЦИЯТА

2. Жалбоподателите твърдят, че са лишени от тяхната собственост – в случая от половината апартамент – в нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, който гласи:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накръняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.”

20. Във връзка с критериите, приети от Съда в неговото решение по делото *Великови и други*, цитирано по-горе, правителството твърди, че намесата в правата на жалбоподателите е пропорционална, тъй като договорот от 1972 г. е сключен в съществено нарушение на приложимото законодателство. Във всеки случай справедлив баланс между обществения интерес и правата на жалбоподателите е

постигнат, тъй като жалбоподателите са лишени само от половината от апартамента и са в състояние да използват другата половина до 2005 г. Освен това след приемането на Наредбата за прилагане на чл. 7, ал. 3 от Закона за възстановяване собствеността върху одържавени недвижими имоти (вж. по-горе приложима предистория, вътрешно право и практика) на разположение на жалбоподателите съществува адекватно обезщетение. В тази връзка трябва да се отбележи, че е уважено искането на жалбоподателите за компенсаторни записи и че процедурата за компенсация е спряна единствено поради тяхното бездействие.

21. Жалбоподателите повтарят аргументите си, че лишаването им от собственост е произволно. Те твърдят, че на тяхно разположение не е налице адекватно обезщетение, тъй като процедурата за компенсация е забавена в продължение на години. Това забавяне се дължи на властите, които не са уведомили жалбоподателите за развитието след заповедта на областния управител от 17 април 2001 г.

А. Допустимост

22. Съдът счита, че аргументите на правителството по отношение на висящата компенсационна процедура представляват по същество възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Съответно Съдът трябва да разгледа това възражение.

23. Той припомня, че по делото *Великови и други*, цитирано по-горе (вж. §§ 226 – 227, отнасящи се по-специално за делото *Цилеви*), се установява, че за дълъг период от време схемата за компенсация със записи не предвижда ясна възможност за получаване на адекватно обезщетение и че законодателството относно обезщетението на лицата в положението на жалбоподателите се променя често и не може да бъде окачествено като предвидимо. Поради това, когато през 2001 г. жалбоподателите са изоставили компенсационната процедура и са се отказали от правото си да получат компенсаторни записи, получаването на обезщетение чрез записи не е представлявало ефикасно вътрешноправно средство за защита.

24. Фактът, че през май 2007 г. е въведена нова възможност за получаване в брой на пълната номинална стойност на компенсаторните записи, отнасяща се единствено до лица, които все още притежават такива записи или ще ги получат след тази дата, не оказва влияние върху заключението на Съда. Това е така, защото оценката дали са изчерпани вътрешноправните средства за защита нормално се извършва спрямо датата, на която жалбата е подадена пред Съда. Това правило е обект на изключения, които могат да бъдат оправдани от конкретните обстоятелства на всеки отделен случай (вж. *Продан срещу Молдова (Prodan v. Moldova)*, № 49806/99, §§ 38 – 39, ЕСПЧ 2004-III (извадки)). В настоящия случай обаче Съдът не вижда

специфични обстоятелства, които да обосноват отклонение от общото правило, като се има предвид, че 1) не е съществувало ефикасно вътрешноправно средство за защита, позволяващо на жалбоподателите да получат адекватно обезщетение в продължение на почти осем години след подаване на настоящата жалба, и 2) правителството не е доказало убедително, че през 2007 г. все още е било възможно за жалбоподателите да получат оценка на разрушения им апартамент и записи за него. Съответно Съдът отхвърля възражението на правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита.

25. Съдът намира също, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на чл. 35, ал. 3 от Конвенцията и не е недопустима на други основания. Следователно трябва да бъде обявена за допустима.

Б. По същество

26. Съдът отбелязва, че настоящото оплакване за нарушение се отнася до същото законодателство и въпроси, разгледани по делото *Великови и други*, цитирано по-горе.

27. Събитията, от които е налице оплакване, несъмнено представляват намеса в правото на собственост на жалбоподателите.

28. Намесата се основава на приложимото законодателство и преследва важна цел в обществен интерес – да се възстанови справедливостта и зачитането на върховенството на закона. Както и по делото *Великови и други*, цитирано по-горе, §§ 162 – 176, Съдът счита, че при конкретните обстоятелства въпросът дали приложимото законодателство е достатъчно ясно и предвидимо не може да се отдели от въпроса за пропорционалността.

29. Прилагайки критериите, посочени по делото *Великови и други*, цитирано по-горе, §§ 183 – 192, Съдът отбелязва, че договорът на жалбоподателите за половината от въпросния апартамент е обявен за нищожен и те са лишени от собствеността си с единствения мотив, че общината е решила да продаде апартамент в триетажна сграда в район, където са планирани по-високи сгради (вж. параграф 11 по-горе). Съдът вече се е занимавал със случай, при който същият дефект е довел до отмяната на правото на собственост на жалбоподателите, и е установил, че такъв недостатък не може да бъде характеризирен като съществено нарушение на приложимото жилищно законодателство. Установено е също така, че доколкото решението на общината нарушава съответните правила за планиране на сгради, отговорността за тази грешка е изцяло на общинските власти (вж. *Борназови срещу България* (реш.), № 59993/00, 18 септември 2007 г.). Съдът не вижда причина да достигне до различно заключение по настоящото дело. Както и по делото *Борназови*, той отбелязва, че правителството не твърди, че продажбата на апартамента на жалбоподателите е

възпрепятствала реализацията на устройствения план, който освен това очевидно е изоставен. В обобщение, Съдът намира, че държавната администрация, а не жалбоподателите са отговорни за дефекта, който довежда до анулиране на тяхното право на собственост.

30. Съдът счита, че по тази причина настоящото дело е подобно на тези на *Богданови и Цилеви*, разгледани в неговото решение по делото *Великови и други* (вж. §§ 220 и 224 от това съдебно решение, цитирано по-горе), където той приема, че в такива случаи справедливият баланс, който се изисква съгласно чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията, не може да бъде постигнат без адекватно обезщетение.

31. Жалбоподателите по настоящото дело са решили да не търсят обезщетение чрез компенсаторни записи (вж. параграф 15 по-горе). Техният случай поради това е подобен на случая на *Цилеви*, разгледан по делото *Великови и други* (виж §§ 94 и 226 – 228). Както и по делото *Цилеви*, Съдът счита, че жалбоподателите са пропуснали възможността да получат поне между 15 и 25 процента от стойността на апартамента, тъй като това е ставката, при която са се търгували компенсаторните записи до края на 2004 г. Фактът, че цените на записите са се покачили в края на 2004 г. или че приложимото законодателство е изменено, считано от май 2007 г., и предвижда плащане на компенсаторните записи по номинална стойност, не може да доведе до заключението, че властите са щели да осигурят адекватно обезщетение на жалбоподателите, ако последните не бяха се отказали да получат записи. Жалбоподателите не са могли да предвидят цените на записите или законодателните изменения и Съдът не може да разсъждава дали те са щели да чакат четири или повече години преди да продадат записите си. Освен това компенсационното законодателство се променя често и не е предвидимо (вж. *Великови и други*, цитирано по-горе, §§ 191 и 226).

32. При тези обстоятелства Съдът намира, че на жалбоподателите не е гарантирана ясна и предвидима възможност да получат обезщетение. Отказът им да се възползват от схемата на компенсаторни записи ще трябва да бъде взет предвид при разглеждането на чл. 41, но не може решително да повлияе на резултата от оплакването им по чл. 1 от Протокол № 1.

33. Ето защо е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 6, АЛ. 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

3. Жалбоподателите се оплакват на основание на чл. 6, ал. 1, че в техния случай националните съдилища са се произнесли по произволен начин.

А. Допустимост

4. Съдът намира, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на чл. 35, ал. 3 от Конвенцията и не е недопустима на други основания. Следователно трябва да бъде обявена за допустима

Б. По същество

5. Предвид заключенията си по чл. 1 от Протокол № 1, Съдът е на мнение, че не е необходимо да разглежда отделно оплакването по чл. 6, ал. 1.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

6. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

А. Вреди

38. Имотът, който жалбоподателите са загубили, е половината от тристаен апартамент от 74 квадратни метра в сграда в центъра на София, която впоследствие е разрушена.

39. Позовавайки се на факта, че през 2005 г. те са продали за 70 000 евро тази половина от апартамента, която са запазили, и вземайки предвид покачването на цените след това, жалбоподателите претендират 105 000 евро по отношение на пазарната стойност на половина от апартамента, която са загубили. Те претендират още и 16 800 евро за пропуснати доходи от наем за периода 1999 – 2005 г.

40. По отношение на неимуществени вреди жалбоподателите претендират 40 000 евро. Те твърдят, че здравето на втората жалбоподателка се е влошило в резултат от мъката, свързана със загубата на имота.

41. Правителството не представя коментар.

42. Прилагайки подхода, изложен в подобни дела, и с оглед естеството на установеното нарушение, Съдът намира, че е целесъобразно да определи обща сума като обезщетение за имуществени и неимуществени вреди с оглед стойността на имуществото, отнето от жалбоподателите, и всички други релевантни обстоятелства (вж. *Тодорова и други срещу България* (справедливо обезщетение), № 48380/99, № 51362/99, № 60036/00 и № 73465/01, §§ 10 и 47, 24 април 2008 г.).

43. За да определи сумата, която следва да присъди, Съдът припомня, че той е установил, че неизползването от страна на жалбоподателите на схемата за компенсаторни записи трябва да бъде взето предвид при разглеждането на чл. 41 от Конвенцията (вж. параграф 32 по-горе). Той отбелязва, че ако жалбоподателите се бяха възползвали от тази схема, те биха получили между 15 и 25 процента от стойността на половината от въпросния апартамент. Поради това Съдът счита, че трябва да приложи подходящо намаление на присъденото справедливо обезщетение за сметка на пропуската на жалбоподателите да се възползват от възможността да получат частична компенсация (вж. *Тодорова и други*, цитирано по-горе, §§ 44 – 46).

44. Вземайки предвид изложеното по-горе и всички обстоятелства по делото, както и информацията, с която разполага за цените на имотите в София, Съдът присъжда на жалбоподателите 35 000 евро обезщетение за имуществени и неимуществени вреди.

Б. Разноски

45. Жалбоподателите претендират 8 000 евро за правната работа на техните адвокати. Те представят копие от договор за процесуално представителство. Те също така претендират 800 евро за пощенски разходи и за копиране и заверка на документи.

46. Правителството счита искането за разноски за адвокатски хонорар за прекомерно и призовава Съда да отхвърли претенцията за разходи за пощенски и копирни услуги и за заверка, тъй като тя не е подкрепена от разписки или други документи.

47. Според практиката на Съда жалбоподател има право на възстановяване на разноски само доколкото е доказано, че те са били действително и по необходимост направени и са в разумен размер. В конкретния случай, като взе предвид информацията, с която разполага, и сложността на делото, Съдът присъжда 2 500 евро за адвокатски хонорар. Той отхвърля претенцията за пощенски разходи, копиране и заверка, тъй като жалбоподателите не са представили никакви документи, показващи, че тези разходи са действително направени.

В. Лихва за забава

7. Съдът счита за подходящо лихвата за забава да бъде изчислена на основата на пределния лихвен процент на Европейската централна банка, с добавени три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ
ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Постановява*, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията;
3. *Постановява*, че делото не изисква отделно разглеждане по чл. 6, ал. 1 от Конвенцията;
4. *Постановява*
 - (а) ответната държава да заплати общо на жалбоподателите в срок от три месеца от датата, на която съдебното решение влезе в сила на в съответствие с чл. 44, ал. 2 от Конвенцията, долупосочените суми в левова равностойност към датата на плащането:
 - (i) EUR 35 000 (тридесет и пет хиляди евро) за имуществени и неимуществени вреди, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими върху тази сума;
 - (ii) EUR 2 500 (две хиляди и петстотин евро) за разноски, заедно с всички данъци, които могат да бъдат дължими от жалбоподателите върху тази сума;
 - (б) след изтичане на горецитирания тримесечен срок до извършване на плащането ще бъде дължима обикновена лихва върху горната сума в размер, равен на пределния лихвен процент на Европейската централна банка за периода на забава, с добавени три процентни пункта;
5. *Отхвърля* останалата част от иска на жалбоподателите за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 12 февруари 2009 г. в съответствие с чл. 77, ал. 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестърдик
Секретар на Отделението

Пеер Лоренцен
Председател